

ACADEMIA ROMÂNĂ

CONTRIBUȚII

LA

ISTORIA MOLDOVEI

INTRE ANII 1448 — 1458

DE

I. BOGDAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXIX.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE «CAROL GÖBL» S-sor ION ST. RASIDESCU

16, STRADA DOAMNEI, 16

1907.

18.736

Prețul 30 bani.

Analele Societății Academice Române. — Seria I:

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

	L. B.
<i>Tom. I—X.</i> — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.	2.—
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1878—1888	3.—
<i>Tom. XI.</i> — Desbaterile Academiei în 1888—9	2.—
» <i>XI.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	—,50
Câteva manuscrise slavo-române din Biblioteca Imperială dela Viena, de <i>Ioan Bogdan</i>	1.—
Cinci documente istorice slavo-române din Arhiva Curții Imperiale dela Viena, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,60
Diploma Bârlădeană din 1131 și Principatul Bârladului.—O încercare de critică diplomatică slavo-română, de <i>Ioan Bogdan</i>	3.—
Biserica din cetatea Neamțu și documente relative la Vasile Lupu și Doamna Ruxandra, de <i>V. A. Urechiă.</i>	12.—
» <i>XII.</i> — Desbaterile Academiei în 1889—90.	1,20
» <i>XII.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	11.—
Biserica ortodoxă în luptă cu Protestantismul, în special cu Calvinismul în veacul XVII-lea, și cele două sinoade din Moldova contra Calvinilor, de <i>Episcopul Melhisedec</i>	4,50
Memoriu asupra perioadei din Istoria Românilor dela 1774—1786, însoțit de documente cu totul inedite, de <i>V. A. Urechiă</i>	2,50
» <i>XIII.</i> — Desbaterile Academiei în 1890—91	4.—
» <i>XIV.</i> — Desbaterile Academiei în 1891—2	8.—
» <i>XV.</i> — Desbaterile Academiei în 1892—3	8.—
» <i>XV.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	8.—
Documente inedite din domnia lui Alexandru Constantin Moruzi, 1793—1796. Memoriu de <i>V. A. Urechiă</i>	4,50
» <i>XVI.</i> — Desbaterile Academiei în 1893—4	3,50
» <i>XVI.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	3,50
Codex Bandinus. Memoriu asupra scrierii lui Bandinus dela 1646, urmat de text, însoțit de acte și documente, de <i>V. A. Urechiă.</i>	7.—
» <i>XVII.</i> — Desbaterile Academiei în 1894—5	2.—
» <i>XVII.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	1,60
Sofia Paleolog, nepoata împăratului Constantin XII Paleolog, și Domnița Olena, fiica Domnului Moldovei Ștefan cel Mare, 1472—1509, de <i>A. Papadopol-Calimach.</i>	—,50
Vilegiatura și reședințele de vară la Romani, de <i>I. Kalinderu</i>	—,20
Un nou document dela Constantin Cantemir Vodă, Iași, anul 7197 (1689). Comunicațiune de <i>V. A. Urechiă.</i>	5.—
» <i>XVIII.</i> — Desbaterile Academiei în 1895—6	1,50
» <i>XVIII.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	1.—
Contribuțiuni la istoria Munteniei din a doua jumătate a secolului XVI, de <i>N. Iorga.</i>	—,25
Chestiunea Arilor, de <i>Gr. C. Buțureanu.</i>	—,20
Un episod din istoria tipografiei în România, de <i>A. Papadopol-Calimach</i>	4,50
<i>Tom. XIX.</i> — Desbaterile Academiei în 1896—7	3.—
» <i>XIX.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	1,60
Domnia lui Ioan Caragea. — Biserica română, de <i>V. A. Urechiă.</i>	—,35
August și literații, de <i>I. Kalinderu.</i>	1.—
Pretendenți domnești în secolul XVI, de <i>N. Iorga</i>	4,50
» <i>XX.</i> — Desbaterile Academiei în 1897—8	5.—
» <i>XX.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	1,20
Domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818. — Biserica. — Școalele. — Cultura publică, de <i>V. A. Urechiă</i>	—,60
Primul proiect de Constituțiune a Moldovei din 1822, de <i>A. D. Xenopol.</i>	—,30
Bucureștii până la 1500, de <i>G. I. Ionescu-Gion.</i>	—,60
Manuscrise din bibliotecii străine relative la Istoria Românilor (Intâiul memoriu), de <i>N. Iorga</i>	—,30
Literații opozanți sub Cezari, de <i>Ion Kalinderu</i>	1,60
Justiția sub Ioan Caragea, de <i>V. A. Urechiă.</i>	1.—
Documente nouă, în mare parte românești, relative la Petru Șchiopul și Mihaiu Viteazul, de <i>N. Iorga</i>	2.—
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1888—1898	5.—
<i>Tom. XXI.</i> — Desbaterile Academiei în 1898—9	6.—
» <i>XXI.</i> — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	1.—
Manuscrise din bibliotecii străine relative la istoria Românilor (Al doilea memoriu), de <i>N. Iorga</i>	1.—

CONTRIBUȚII LA ISTORIA MOLDOVEI

ÎN TRE

ANII 1448—1458

DE

I. BOGDAN

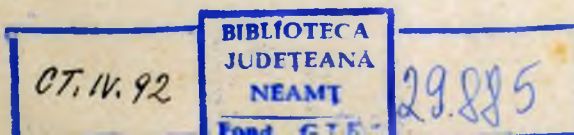
Membru al Academiei Române.

Ședința dela 10 Aprilie 1907.

În Muzeul Czartoryski din Cracovia se păstrează, între multele acte mai nouă privitoare la istoria Moldovei, trei documente foarte interesante din anii 1448—1458, timpul luptelor pentru domnie între Roman II și Petru II, între Bogdan II și Alexandrel, între Petru Aron și Ștefan cel Mare. Toate trei se rapoartă la relațiile intime ce întrețineau unii din acești domni cu puternica familie de nobili poloni a Buczackilor, din herbul Habdank, stabilită în Galiția și Podolia din a doua jumătate a sec. XIV (după 1340 sau 1352) și numită așa după târgușorul Buczacz, precum o ramură a ei se numia Jazłowiecki, după târgușorul Jazłowiec (1). Această familie a dat mulți demnitari înalți statului polon: staroști de Galič, castelani de Camenița, de Sniatin, de Colomeia; pe la mijlocul sec. XV funcțiunea de castelani ai Cameniței, pe care o cucerise după moartea lui Vitold (1430) un Buczacki (2),

(1) Amândouă aceste localități din Galiția se aflau la o depărtare ca de 50—60 km. dela granița Moldovei din timpul acela.

(2) Mihail, starostele de Galič, cel dintâiu Habdank care a avut un rol însemnat la întărirea stăpânirii polone în Galiția și Podolia și la polonizarea acestor două provincii rusești. Vezi K. Stadnicki, *Synowie Gedymina*. Lemberg 1881, p. 198 și urm. (după o cronică litvană și după Długosz). Il găsim staroste pe la 1418 și 1424 (v. Sobolevskij și Ptaszycki, *Paleograficeskie snimki s russkich gramot*, No. 32 și 34). La 1426 el e trimis de Vladislav Jagiello într'o misiune la Alexandru cel Bun (Prochaska, *Codex epistolaris Vitoldi*, p. 724), iar la 1433, tot în calitate de staroste de Galič, el tratează în numele regelui cu voevodul

și de staroști ai Podoliei, pare a fi fost ereditară între dâșșii. Pe la sfârșitul acestui secol ei se înrudiră și cu boieri moldoveni, întru cât despre unul dintr'înșii se știe că a luat în căsătorie pe sora lui Șteful, cunoscutul părcalab de Hotin al lui Ștefan cel Mare și Bogdan Orbul (1).

Două din documentele Muzeului Czartoryski au fost publicate de A. Lewicki în *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, tom. III, pp. 40—41 și 98 (2); cuprinsul lor e rezumat de d-l N. Iorga în *Istoria lui Ștefan cel Mare* (București 1904), pp. 47 și 71: acestea sunt documentele din 2 Dechemvrie 1449 și 24 Ianuarie 1458 ale lui Bogdan II și Petru Aron. Al treilea, mai important decât aceste două, din 23 Fevruarie 1448, a rămas necunoscut lui Lewicki și, pe cât știu, nu e publicat încă nicăiri. Dar ediția lui Lewicki are unele greșeli de lectură și nu e însoțită de traduceri. Astfel nu va fi fără folos dacă voi publică din nou, după copii mai exacte (3) făcute de mine la 1890, cele două documente din 1449 și 1458 și dacă voi adăoga și documentul inedit al lui Roman (4) din 1448. Pentru înțelegerea cuprinsului lor, voi da câteva explicații introductive, iar cuvintele rare și interesante, din punct de vedere cultural, le voi explica în note.

I.

Documentul lui Roman II e dat la 23 Fevruarie 1448 în Colomeia, deci pe teritoriu galițian, în imediată apropiere de granița Moldovei. Roman era încă stăpân pe Moldova, unde domniă dela 13 Iulie 1447, când omorise pe unchiul său Ștefan, cel care cu cinci

Ștefan al Moldovei și primește jurământul acestuia în Suceava la 13 Ian. 1434 (Uljanickij, *Materials*, p. 38, 40). E primul Buczacki care a intrat în legături mai deaproape cu ai noștri. Asupra vieții lui înainte de an. 1430 cf. Stadnicki, l. c., și A. Przewdzicki, *Podole, Wolyń, Ukraina*, Wilno 1841, I, p. 123 și urm.

(1) *Arh. ist.* I, 1, p. 119—120, doc. dela 1513, în care se citează doi fi ai lui Jurij Buczacki ca nepoți ai lui Șteful. — Familia Buczacki se stinge, după Niesiecki, la 1541 (*Herbarz polski*, ed. 2, Lipska 1839, p. 347; cf. Stadnicki, l. c. mai sus, p. 266). Noțiuni sumare asupra ei se găsesc, afară de scrierile citate ale lui Niesiecki și Stadnicki, în Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, ed. din 1858, pp. 220—221, 803—806.

(2) *Monumenta mediae aevi historica res gestas Poloniae illustrantia*, tom. XIV. Cracoviae 1894.

(3) Variantele mai însemnate le comunic în note.

(4) În copia acestui din urmă desfăcusem pe wr în orz; am pus dar wr, ca la cealalte, afară de două locuri din doc. dela 1449, unde notasem că originalul are orz, ceea ce e foarte rar în documentele moldovenești.

ani mai înainte (1) detronase pe tatăl său Ilie și-l orbise. Acesta se refugiase, împreună cu soția sa Maria sau Marena, sora reginei-mame a Poloniei (2) și mama lui Roman, pe teritoriu polon, bucurându-se de ocrotirea regelui Cazimir, cum se bucurase mai înainte de a fratelui acestuia Vladislav (1434—1444) și de a tatălui lor Vladislav Jagiello (†1434). Se credeă până acum că Ilie n'a trăit mult după orbirea sa; în ediția letopisețului dela Bistrița (p. 69) am pus moartea lui la 1445, părere pe care a adoptat-o și d-l N. Iorga în *Istoria lui Ștefan cel Mare* (p. 36). Caro, în *Istoria Poloniei*, vol. IV, p. 475 (Gotha 1875), credeă că el a fost omorât în 1444, părere ce o găsim și la Picot, *Chronique de Moldavie*, p. 62, și la Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, II, p. 168.

Documentul lui Roman din 1448 îndreaptă această eroare, arătându-ne că cinci ani după orbirea sa, Ilie trăia încă în Galiția și garantă, împreună cu fiul său și cu sfetnicii acestuia, cari fuseseră și ai lui, îndeplinirea unor obligațiuni ce Roman își luă față de protectorul său Ditrih Buczacki, castelanul de Camenița și starostele sau căpitanul general al Podoliei (3). Ditrih fusese un sprijinitor al tatălui său pe lângă regele Poloniei; în schimbul serviciilor primite, Ilie își luase față de dânsul oarecari angajamente, asupra cărora documentele cunoscute nu ne dau nici o deslușire; ele par a fi fost însă identice cu cele garantate de Roman prin actul dela 1448.

Prin acesta Roman se obligă a cedă lui Ditrih Buczacki pentru vecie, cu drept de stăpânire, următoarele șase sate din nordul Moldovei: Cuciuorul, Lențeștii, Iurcăuții, Verbăuții și Vasilău, astăzi toate cinci în Bucovina, și Borisovo, astăzi în Basarabia (prob. Boroseni în ținutul Bălților). Pentru cazul când Roman i-ar refuză aceste sate,

(1) Cronica dela Bistrița (ed. Bogdan, *Cronici inedite atingătoare de istoria Românilor*, București 1895, p. 36) dă data 1444: «6952, Maiu, Vineri înainte de pogorirea sf. duh» (=15 Maiu). Documente dela Ștefan, fără fratele său Ilie, avem însă din 1443 (6 Martie: Uljan., p. 60—61; 18 Maiu: Arh. sf. Spiridon din Iași; 28 Mai: D. Greceanu, Stânca; 4 și 30 Maiu: Uljan. p. 61—62). D-l Iorga pune începutul domniei a doua a lui Ștefan II la 29 Maiu 1443 (*Geschichte des rumänischen Volkes*, II, p. 534).

(2) Sofia, soția a patra a lui Vladislav Jagiello, mama lui Cazimir, regele Poloniei dela 1444—1492.

(3) Cf. actul dela 1450 din Lewicki, *Codex epistolaris*, III, p. 53: «Theo[dricus] de B[uce]z[ca]z, castellanus Camineczensis et capitaneus terre Podolie generalis». Vezi asupra lui și Caro, *Geschichte Polens*, IV, p. 479, 481.—Cariera militară a acestui Teodoric-Ditrih și a fraților săi e povestită, după cronicile litvane și polone (mai ales a lui Długosz) și după unele acte inedite de K. Stadnicki, *Synowie Gedymina*, p. 247 și urm., cap. despre familiile Habdank, Konopka, Buczacki și Jazłowiecki ca primi colonizatori ai Podoliei.

făgăduite în schimbul protecțiunii pe lângă rege și ajutorului pentru stăpânirea Moldovei, el declară că Buczacki va avea dreptul să se despăgubească, confiscând avutul neguțătorilor moldoveni ori unde-i va prinde, fie pe teritoriul moldovenesc, fie pe cel polonez, iar el și «iubitul său tată» nu vor avea dreptul să protesteze împotriva confiscărilor, nici înaintea regelui polon nici înaintea sfinților acestuia.

Nu eră deci o simplă zălogire a satelor, cum se obișnuia în cazul unei călcări a angajamentelor luate, ci o dăruire perpetuă a lor, în felul cum se făcea dăruirea de sate la boierii de țară. Buczacki devenia astfel mare proprietar moldovean și căpăta dreptul de indigenat între nobilimea țerii.

Este evident că la 1448 Ilie eră încă în viață; altfel Roman ar fi adăogat, de bună seamă, pe lângă numele tatălui său, și atributul de «răposat». Data morții lui Ilie trebuie s'o punem dar între 1448 și 1455, când doamna Maria eră de sigur văduvă; v. doc. dela 1 Octomvrie 1455 în Uljanickij, p. 82—84: cu data greșită 6 Oct. 1454 (1).

Raportul dintre Roman și Buczacki e conceput în mintea celui dintâiu ca un raport de protecțiune din partea celui de al doilea: el întrebuințează pentru sine titlul de «fiu», iar pentru Buczacki titlul de «tată, părinte». Aceasta s'ar putea explica, nu-i vorbă, și prin vârsta foarte înaintată a lui Buczacki față de vârsta copilărească a lui Roman (2); dar așa aveau obiceiul să numească unii domni ai Moldovei și pe regii Poloniei sau ai Ungariei în actele lor de închinare (3). Voievodul Moldovei e protejatul unui înalt funcționar al regelui polon: atât de adânc căzuse acea provincie în urma luptelor pentru tron între fiii și urmașii lui Alexandru cel Bun!

Domnia lui Roman II se sfârșește la 2 Iulie 1448 prin moartea lui (4); se zice că ar fi fost otrăvit de oamenii unchiului său (Petru II), care stăpâniă o parte din țară încă de prin Aprilie acelaș an (5).

(1) După documentul lui Bogdan II din 1449 Dec. 2, s'ar putea însă admite că Ilie murise înainte de această dată.

(2) Ditrih Buczacki eră pe la 1448 cel puțin de 70 de ani, după datele adunate asupra lui de Stadnicki.

(3) Cf. actele de închinare ale lui Bogdan II și Alexandrel către guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi din 1450 și 1453, în *Cinci documente istorice slavo-române din arhiva curții imperiale dela Viena* de I. Bogdan, București 1889.

(4) Caro, l. c., p. 477. Cf. V. Pârvan, *Alexandrel-vodă și Bogdan-vodă*, București 1904, p. 27—28.

(5) Din 5 Aprilie 1448 (Pobrata) avem o donație a lui către mănăstirea Pobrata (*Arh. ist.* I, 1, p. 153), iar din 23 Aprilie 1448 (Suceava) una către logofătul Mihail (Uljan., p. 71—72).

Se naște dar întrebarea : la 23 Fevruarie 1448, când Roman dedea în Colomeia actul de care ne ocupăm, eră el alungat din țară, sau se dusesse de bună voie acolo, ca să-și asigure ajutorul puternicului său vecin, care petrecea la fratele său Muzyło, stăpânitorul Colometi și al Sniatinului? Deși fraza «să stea domnia sa pe lângă noi, ca să ne dobândim baștina noastră» ar părea să indice prima ipoteză, totuș presupunerea a doua mi se pare mai justificată, întrucât cu cinci zile mai nainte, la 18 Fevruarie 1448, îl găsim pe Roman la Suceava, în tovărășia fratelui său Ilihno și înconjurat de aceiași boieri (Uljanickij, *Materialy*, p. 70). Faptul că în actul dela 23 Fevruarie sunt citați mai mulți boieri decât în cel dela 18 Fevruarie, se explică prin garanția cât mai mare posibilă, ce voiă să dea Roman lui Buczacki. Toți acești boieri, în frunte cu marele vornic Coste Perecichiul, fost visternic la 1443 și 1445 (1), sunt cunoscuți din documentele lui Ilie și Ștefan. Nici unul din ei nu se află în sfatul lui Petru II dela 23 Aprilie 1448 (Uljanickij, l. c., p. 72). Dacă Roman, care la 1448 eră încă foarte tânăr, s'ar fi dus la Colomeia prin Fevruarie ca pribeag, e mai mult ca sigur că măcar câțiva din boierii lui l-ar fi părăsit, trecând în tabăra lui Petru. Cei doi rivali își împărțiau țara în două, sfâșiind-o și pustiind-o, așa că regele Poloniei se gândia serios s'o anexeze la regatul său. Dintr'o scrisoare a lui Cazimir către Ioan Hunyadi reiese că prin Iulie Roman se luptă încă cu Petru și regele doriă să-i împace (2).

II.

Al doilea document din Muzeul Czartoryski este o convenție din 1449 Dechemvrie 2, între Bogdan, tatăl lui Ștefan cel Mare, și între acelaș Ditrih Buczacki, staroste de Podolia și castelan de Camenița, prin care acest din urmă se obligă, — contra politicei oficiale a regatului polon, care sprijiniă, precum am văzut, linia lui Iliăș,—a da tot ajutorul său lui Bogdan, a nu ocroti pe Alexandru, fiul lui Iliăș, sau pe mama lui Marena, și a nu-i primi, nici pe ei nici pe boierii lor, nicăiri în teritoriile sale. În schimbul acestui serviciu Bogdan se obligă a da lui Buczacki un stipendiu anual de

(1) Cf. „к. п. кости перчикна кист-кринка“ în doc. lui Ștefan din 6 Martie 1443 (Uljan., p. 61, unde e cetit greșit *перчикна*, lectură îndreptată, se vede, după fotografia originalului de Kalužniacki, Hurmuzaki I, 2, p. 880); numai *кости*, ibid., p. 65 (1445). Numele Perecichiul îi vine probabil dela satul Perecichiu, astăzi Pereschiv, din jud. Tutova; v. amintirea acestui sat la 1661 în Iorga, *Studii și Documente*, vol. V, p. 30, n. 2 (Pereschiiu).

(2) A. Lewicki, l. c., p. 33—34.

400 de zloți turcești—sumă considerabilă pentru acele timpuri, reprezentând ceva mai mult decât venitul celor șase sate dăruite lui cu un an mai înainte de Roman II—, câte 12 buți de vin, între cari două de vin grecesc foarte scump, câte 15 bucăți de stofe prețioase (10 de camhă și 5 de cufterie) și câte 5 bucăți de pânză. Pentru cazul când ar fi alungat din țara sa, Bogdan își rezervă dreptul de a se adăposti pe teritoriile lui Buczacki, până ce se va putea întoarce îndărăt (1).

Actul poartă data «Suceava 6957, Dechemvrie în 2», care e de sigur 2 Dechemvrie 1449, cum a cetit și Lewicki.

Anul începea dar și în timpul lui Bogdan II cu 1 Ianuarie (2), căci dacă am admite era bizantină, cu începutul anului la 1 Septemvrie, am avea data 1448, când în Moldova domniă sau Petru II, fratele legitim al lui Ilie și Ștefan—cf. documentele din Septemvrie și Octomvrie 1448 în Uljanickij, p. 71; I. Bogdan, *Documente moldovenesti din arh. Brașovului*, p. 23—24; *Arh. ist.* I, 1, p. 113 (3)—sau Ciubăr Vodă al cronicei moldo-polone (Noemvrie și Dechemvrie 1448) (4). Petru II a murit, nu se știe în ce împrejurări, pe la sfârșitul anului 1448 sau mai de grabă pe la începutul lui 1449 (5). În Maiu și Iunie 1449 eră domn Alexandru (Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 319 n. 20; Uljan., p. 75—76); în Octomvrie Bogdan, venind din Ardeal, îl bate la Tămășeni și-l alungă din țară (*Cronici inedite atingătoare de istoria Românilor*, pp. 51 și 70) (6). Sprijinit de Ioan Hunyadi, spre a ocupa tronul Moldovei, Bogdan, care eră un fiu nelegitim al lui Alexandru cel Bun, nu se putea aștepta

(1) Documentul acesta e resumat și de V. Pârvan, l. c., p. 41: 4 zloți turcești, în loc de 400, e greșit. Pentru un magnat ca Ditrih Buczacki un stipendiu de 4 zloți pe an ar fi fost o sumă cu totul ridicolă; greșeala din textul documentului este dar evidentă, și e de mirat că n'a observat-o Lewicki.

(2) Cât pentru epoca lui Ștefan cel Mare, aceasta nu mai suferă nici o îndoială. Astfel tratatul lui cu Cazimir dela 16 Sept. 6993 este evident din 1485, deoarece exemplarul latin al regelui polon poartă data 15 Sept. 1485: Colomia, in crastino exaltacionis sancte crucis, anno 1485 (Lewicki, l. c., p. 335). Asupra acestei chestiuni v. articolul d-lui C. Giurescu din *Convorbiri literare* anul XXXIV, p. 693 și urm.

(3) La acestea se poate adăoga un document inedit din colecțiunea D-lui D. Greceanu dela Stânca, din 10 Octomvrie 1448. Și aci data 6956 trebuie transformată începând anul cu 1 Ianuarie, căci altfel am căpăta 1447, când domniă Roman II.

(4) Vezi I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenesti înainte de Ureche*, București 1891, p. 174 și 248; N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 43.

(5) N. Iorga, l. c., p. 45.

(6) Cf. V. Pârvan, l. c., p. 37—38.

la nici o bunăvoință din partea Polonilor, contra cărora a luptat tot timpul scurtei sale domnii, și eră natural să caute a se asigura, chiar dela începutul ei, împotriva unei surprinderi dela granița nordică a țerii. Dela dânsul nu avem nici un act de închinare către regele Poloniei (1); avem însă două către guvernatorul Ungariei (*Cinci documente slavo-române din arhiva curții imperiale dela Viena*, pp. 24—30). Astfel se explică învoeala cu Ditrih Buczacki.

Nu știm ce atitudine va fi avut acesta față de Bogdan în luptele înverșunate dela 1450 cu Polonii. Se poate însă ca încetineala înaintării trupelor polone, puse sub comanda palatinului din Lemberg, a castelanului din Sandomir și a celui din Camenița, să fi fost și o urmare a ținutei îndoelnice a cestui din urmă, care cu trei ani mai nainte căzuse și în disgrația regelui, cucerind fără voia acestuia niște cetăți Podoliene dela Litvani (2). În istoria Poloniei, astfel de acte de nesupunere față de rege, din partea magnaților dela marginile regatului, sunt un lucru obișnuit, nu numai în sec. XVI și XVII, ci și într'al XV-lea. Se știe ce strașnic dezastru i-a ajuns pe Poloni la 1450 în codrul dela Crasna: Długosz povestește că toți trei căpitanii armatei regale au căzut în lupta cu Bogdan (3). Intre morți se află dar și Ditrih Buczacki, care dela 1450 înapoi nu se mai pomenește nicăiri în izvoarele polone (4).

III.

Al treilea document din Muzeul Czartoryski este o adeverință sau un zapis, cum se zicea în limba veche, dela 24 Ianuarie 1458, al lui Petru Aron, prin care acesta recunoaște că Mihailo din Buczacz, starostele Podoliei, i-a întors toți banii, pe cari el îi plătitise ca leafă (на жолды) răposatului său frate Bartosz, fost staroste de Podolia.

Bartosz Buczacki, stăpânul Jazłowiecului și al altor domenii din Galiția, eră prieten cu Petru Aron și cu logofătul acestuia Mihail, unul din cei mai bogați și mai influenți boieri din sec. XV, marele dușman al lui Ștefan cel Mare. Ca staroste de Podolia, Bartosz

(1) Fiul său Ștefan (cel Mare) afirmă contrariul în actul de închinare dela 2 Martie 1462 (Uljanickij, p. 101).

(2) Vezi K. Stadnicki, l. c., p. 218, 230, 256.

(3) Cf. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 51.

(4) Lewicki, l. c., p. 630 (index). Chr. Engel, *Geschichte von Halitsch und Wladimir*, în *Fortsetzung der Allgemeinen Welthistorie*, Dreyssigster Theil, p. 639; Niesiecki, *Herbarz polski*, p. 346; Caro, *Geschichte Polens*, IV, p. 479.

fusese unul din plenipotențiarii regelui Cazimir la încheierea tratatului de alianță și de închinare din 1455 între suveranul său și între domnul Moldovei Alexandru (Alexandrel, Ilihno), predecesorul lui Petru Aron (Uljanickij, p. 85).

Alungat de Ștefan cel Mare în Aprilie 1457, Petru Aron se refugiază la castelanul din Camenița, unde îl găsim la începutul anului următor, însoțit de cinci boieri, cari în primele momente ale căderii îi rămăseseră credincioși. Tot la Bartosz Buczacki și la fratele acestuia Mużyło, starostele de Sniatin și Colomeia (1), își găsiseră adăpost logofătul lui Petru, care se asigurase de aceasta printr'un tratat încheiat cu cei doi frați la Sniatin, în 24 Martie 1457 (2). La 1 Aprilie același an, în Suceava, încheie un tratat analog cu dânsii și Petru Aron (3).

Zapisul dela 24 Ian. 1458, pomenind de Bartosz Buczacki ca de un răposat, confirmă știrea izvoarelor polone că acest ostaș și-a găsit moartea în luptele cu Tătarii dela Volga din an. 1457 (4).

Pentru banii ce-i primise dela Petru, ca să-l ajute împotriva lui Ștefan cel Mare, se vede că nu putuse să-i facă nici un serviciu, împiedecat fiind de luptele cu Tătarii, tocmai pe vremea când Ștefan alungă din Moldova pe Petru.

Zapisul lui Petru este interesant și prin aceea că ne dă numele celor cinci boieri mari, cari în curând aveau să figureze printre primii sfetnici ai lui Ștefan cel Mare: Duma Braevici (sau Brăescul), Stanciul, Costea Danovici (sau Dănescul), Ion părcalabul și Vasco Levici (sau al Leului). Cf. și obligația lui Ioan Buczacki către logofătul Mihail, dată în Sambor la 3 Aug. 1457 sau 1458 (Uljan., p. 95—96).

Ștefan i-a câștigat, prin blândețe, rând pe rând, pe toți cinci (5). Singur Mihail logofătul pare a nu se fi întors niciodată în țară, cu toate asigurările și jurămintele lui Ștefan, că-l va iertă și-i va

(1) Cf. Lewicki, l. c., p. 53: Mozilo de Buczacz Sniathinensis et [Colomiensis]. La 1461 și 1462 Mużyło de Buczacz eră și castelan de Camenița (Uljan., l. c., p. 98 și 102). Stadnicki greșește identificând pe Mużyło cu Mihail; Mużyło nu e cuvânt moldovenesc, cum crede dânsul, ci curat slavonesc (Miklosich, *Personennamen, Denkschriften X*, p. 294).—Asupra lui Mużyło Buczacki, căruia regele Vladislav la 1436 îi dăruise pe vieață teritoriile Sniatinului și Colomeii, v. K. Stadnicki, l. c., p. 263 și urm.

(2) Data aceasta e cu mult mai probabilă decât cea admisă de Uljanickij, l. c., p. 86 (1454). Kaluźniacki (Hurm. I, 2, p. 889) e prea vag punând data 1445—1459; pericolul iminent pentru Mihail nu s'a ivit decât în Martie 1457, când auzise probabil de venirea lui Ștefan din Țara-Românească.

(3) Uljanickij, l. c., p. 92—95.

(4) Caro, l. c., p. 485; cf. Nicsiecki, *Herbarz polski*, p. 346; K. Stadnicki, l. c., p. 268.

(5) Cf. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 74.

Analele Academiei Române.

L. B.

Socotelile Braşovului şi scrisori româneşti către Sfat în secolul XVII, de <i>N. Iorga</i>	1,60
Socotelile Sibiului, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Cronicele muntene. Întâiul memoriu. Cronicele din secolul XVII, de <i>N. Iorga</i>	1,60
Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,15
Edilitatea sub domnia lui Caragea, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
• XXII.—Desbaterile Academiei în 1899—1900	6.—
• XXII.— <i>Memoriile Secţiunii Istorice</i>	3.—
Românii şi Maghiarii înaintea istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,25
Portretul lui Miron Costin, de <i>S. Fl. Marian</i>	—,50
Portul barbei şi părului la Romani, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,50
Zece Maiu. — Cuvântare de <i>D. A. Sturdza</i>	—,60
Din domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
• XXIII.—Desbaterile Academiei în 1900—1901	5.—
• XXIII.— <i>Memoriile Secţiunii Istorice</i>	4.—
Atanasie Comnen Ipsilant, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Societatea sub I. G. Caragea, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
Ioan Circa de Gambutz, ca episcop al Marmaţiei Dositeiu Circa, 1660—1730, de <i>Ican Puşcariu</i>	—,20
Din domnia lui Alexandru Calimah, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
Portul perucilor şi bărbierii la Romani, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,20
Originea Câmpulungeană a lui Gavril, Mitropolitul Kievului, de <i>T. V. Stefanelli</i>	—,20
• XXIV.—Desbaterile Academiei în 1901—2	6.—
• XXIV.— <i>Memoriile Secţiunii Istorice</i>	3.—
Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Impăratului Bizantin Isaac II Angel, privitoare la Românii din Peninsula Balcanică spre finele secolului XII, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
Teoria probei (în ştiinţa modernă), de <i>Petre Popescu</i>	—,50
Priviri istorice şi literare asupra epocii fanariotice, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
«China supusă», manuscript grecesc cu acest titlu. Descriere şi extracte, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Luteranismul, calvinismul şi introducerea limbii române în bisericile din Ardeal, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,30
Originea Voevodatului la Români, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,20
România sub raportul moral, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,80
• XXV.—Desbaterile Academiei în 1902—3.	5,50
• XXVI.—Desbaterile Academiei în 1903—4.	5.—
• XXVI.— <i>Memoriile Secţiunii Istorice</i>	5.—
Regele Carol I şi Instrucţiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu 1903, de <i>D. A. Sturdza</i>	—,20
Despre Cnejii Români, de <i>I. Bogdan</i>	—,40
Din viaţa romană: Podoabele, toaleta şi petrecerile unei elegante, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,50
Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,20
Ilirii, Macedo-Românii şi Albanezii. Disertaţiune istorică, de <i>Dr. Atanasie M. Marienescu</i>	—,60
Episcopia Strehaiiei în anii 1673—1688. Notă istorică, de <i>I. Bianu</i>	—,20
Nicopole 1396—1877—1902. — Cuvântare rostită de CAROL I, Regele României.	
Din viaţa romană: Societatea înaltă pe vremea lui Pliniu cel tânăr, de <i>Ion Kalinderu</i>	1.—
Biserica şi podul din Borzeşti, precum şi o ochire relativă la biserică zidite de Ştefan cel Mare, de <i>Dr. C. I. Istrati</i>	2.—
Tom. XXVII.—Desbaterile Academiei în 1904—5.	8.—
• XXVII.— <i>Memoriile Secţiunii Istorice</i>	4.—
Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Mitropolia Ardealului, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Românii din Bosnia şi Herţegovina în trecut şi în prezent, de <i>Isidor Ieşan</i>	—,30
Câteva manuscrise şi documente din ţară şi din străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Viaţa lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prilejul descoperirii testamentului său, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Indreptări şi întregiri la istoria Românilor după acte descoperite în arhivele săseşti. I. Braşovul, de <i>N. Iorga</i>	—,50

Bărbații culți greci și români și profesorii din Academii de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de <i>C. Erbiceanu</i> .	—,50
Nichifor dascălul, exarh patriarhal, și legăturile lui cu țerile noastre (1580—1599), de <i>N. Iorga</i>	—,20
Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun, de <i>Dimitre Onciul</i>	—,30
Contribuțiuni la biografiile unora din cronicarii moldoveni, de <i>I. Tanoviceanu</i> . (Cu 1 tabelă.)	—,30
Despre Ungurii și Episcopii catolice din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,80
Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Românești (1849—1856). Memoriul I, de <i>N. Iorga</i>	—,30
» XXVIII. —Desbaterile Academiei în 1905—6.	5,—
» XXVIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6,—
Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Românești (1849—1856). Memoriul II, de <i>N. Iorga</i>	1,60
Cronica Bohotinului, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Noțiunea valorii în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Din Nichita Acominato s Honiatul, traducere a părților privitoare la Istoria Asanizilor, cu introducere și index, de <i>Gheorghe Murnu</i> .	1,20
Note genealogice și biografice despre familiile Buhuș și Rosetti, foști proprietari ai moșiei Bohotinul, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Cauzalitatea în succesiune, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
Originile partidului național în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
» XXIX. —Desbaterile Academiei în 1906—7. (<i>Sub presă</i>).	
» XXIX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	8,—
Cronica Vascanilor (Județul Suceava), de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Despre originea și transformările clasei stăpânitoare din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,70
Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu Știrbei în apus, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul pentru Proprietatea literară și artistică, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Câteva fărâme din corespondența lui Alexandru Vodă Ghica, Domn și Caimacam al Țerii-Românești, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul sociologic din Londra și organizarea militară a școalelor în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	0,30
Despre censura în Moldova. I. Iniințarea cenzurii de guvernul provizor rus și funcționarea ei sub acel regim, 1828—1834, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
-- II. Censura sub Mihaiu Sturdza, 1834—1849, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
-- III. Censura cărților evrești în Moldova sub domniile regulamentare, de <i>Radu Rosetti</i>	—,60
Neconștiutul în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Evoluția în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Tradiția istorică în chestiunea originilor române, de <i>Dimitre Onciul</i> .	—,30
Două Zamfire, domnițe române din secolul XVI, trecute în Transilvania, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,30
Câteva observațiuni asupra îndatoririlor militare ale Cneșilor și boierilor moldoveni în secolul XIV și XV, de <i>I. Bogdan</i>	—,30

6054/1528